

L u c i a n M I C L Ă U Ș

Universitatea de Vest, Timișoara
Western University of Timișoara

Evoluția istroromânilor din perspectivă demografică

The Istroromanians' evolution. A demographical prospect

The Croatian Goran Filipi and also the researcher Lucian Miclaus make important references to highly evolved demographical diminution of the Romanian inhabitants of the Istrian Peninsula. The Istroromanians faced and continue to experience another unjust historical process: their continuously deprivation of identity. We can scarcely find nowadays more than 250 speaker of their traditional idiom; the Istroromanian language as it was observed and analyzed by specialists from Romania or other European countries.

Keywords: Istroromanians, Morlaci, idiom, denationalization, Goran Filipi

Institution's address: Bd. V. Pârvan 4, Timișoara, România,
tel: +40-(0)256-592111, fax: +40-(0)256-592311

Personal e-mail: lmiclaus@yahoo.com

Istroromânii, reprezentanții apuseni ai romanității balcanice, se află într-un proces avansat de deznaționalizare. Ei sunt răspândiți în Peninsula Istria (Croatia) în două grupuri: cel de nord, în localitatea Jeian (în Cicearia), și cel din sud, situat la sud-vest de Muntele Mare (Učka Gora)¹, în așezările: Sușnievițe, Nôselo, Sucodru, Letai, Bârdo, Costârcln, Dolinščina, Zancovți, Perlsi, Brig².

Interesant este faptul că, deși au apărut lucrări recente, cele mai multe vehiculează date „optimiste” în ceea ce privește numărul istroromânilor. Astfel, un grup de istorici români, coordonați de Dinu C. Giurescu, consideră că, mărimea acestui grup etnic oscilează între 1500 și 6000 de persoane³, după Petru Neiescu „numărul lor a fost apreciat între 1250 și 6000 de vorbitori, prima cifră fiind mult mai aproape de realitatea de astăzi, dar în continuă scădere [...] cifra celor rămași în satele istroromâne s-ar situa între 500 și 800 de persoane”⁴. „La acest număr ar mai trebui adăugați istroromânii stabiliți la Rijeka, Triest și în alte centre urbane, precum și cei emigrați în America (mai ales în SUA), Australia și în unele țări europene de vest, precum și un număr de croați care vorbesc istroromână”⁵. În sursele electronice, se vehiculează numărul total al istroromânilor în lume ca situându-se între 500 și 1000 de persoane⁶ și

că în Istria se mai vorbește acest dialect doar în două sate (Jeian și Sușnievița)⁷.

Dar cel care ne face să realizăm că ritmul dispariției fraților noștri istrieni este de-a dreptul dramatic este croatul Goran Filipi. Acesta ne anunță că numărul vorbitorilor din zonele în care locuiesc relativ compact nu depășește 250⁸.

Că această stare de fapte este cât se poate de serioasă o descoperim și în cercetările inițiate de UNESCO, ale căror concluzii le regăsim și pe Internet unde în *Red book on endangered languages*, la Europe, secțiunea *Seriously endangered language*, poziția 21 întâlnim Istro-Romanian (istroromână – n. n., L. M.) cu mențiunea „e) degree of speakers' competence: not known, but all speakers are bilingual in Croatian, with certainly has a strong influence on the language” (gradul de competență al vorbitorilor: necunoscut, dar toți vorbitorii sunt bilingvi în croată, care cu siguranță are o influență puternică asupra limbii – n. n., L. M.). Un raport dă 1250-1500 (450-500 în Jeian și 800-1000 în sud), iar altul 555⁹. În acest sens, se poate afirma despre istroromâni că ei reprezintă cel mai mic grup etnic din Europa, a cărui evoluție a putut fi mai îndeaproape urmărită datorită apropierii de așa-numita lume civilizată apuseană, care a investit interes și mijloace diverse în acest sens.

Strămoșii istroromânilor, morlaci, sau mavrovlahi, apar în documente între 1160-1170,

fiind menționați ca ramura vestică a vlahilor care populau Serbia Apuseană, Sirmium, Croația și Dalmația, surprinși în cadrul procesului de asimilare de către slavii înconjurători¹⁰. În secolul al XV-lea, venețienii îi atrag pe teritoriile care le aparțineau, chiar și în insule, unde un păstor, prezent în Eso, era atestat într-un document din 1357. Tot în acest secol, Giovanni Frangipani (Ivan Frankapan) așază pe moșiile sale de pe continent coloni morlaci de pe insula Veglia, pe care s-a mai vorbit românește aproape de sfârșitul secolului al XIX-lea¹¹. Documentele din a doua jumătate a secolului al XIV-lea menționează, în regiunea Alboni și Fianoni, „un element românesc destul de numeros”. În a doua jumătate a secolului al XV-lea o groaznică epidemie de ciumă decimase populația, Veneția urmărind în secolul al XVI-lea o consecvență politică de repopulare. La 1490 venețienii primesc pe morlacii refugiați lângă Castelnuovo, urmând apoi alții, care între anii 1510-1599 au întemeiat 33 de așezări pe o mare parte a Istriei.

Între 1510-1525, Cristofor Frankapan umple Mune și Seiane (Jeian) de refugiați morlaci. În 1511 Familia Herberstein primește cici din Bosnia în Lupoglava.

Un grup de morlaci se refugiază pe teritoriul Triestului în 1517. Se întemeiază, în 1520, cu morlaci din Dalmația, orașelul Carnizza de lângă Pola. În anul 1525 Morlacii întemeiază Villa di Rovigno și Villanova în regiunea Parenzo, mai târziu unii refugiați căpătând adăpost pe teritoriile de la Buia și Cittanova. Aloisiu Badoer, în 1538, transportă în Istria, din Banatul Kninului (Banadego), 5000 de morlaci, dar aceștia nu rămân acolo. La 1539 două mii de familii de Morlaci cer voie să intre din teritoriul turcesc în Istria, Veneția ușurându-le transportul. În 1540 colonii de morlaci trec de pe litoralul de lângă Zara pe teritoriile de la Cittanova, Umago și Parenzo, iar în Carsia de la Pingente și pe șesul de la Montona fură așezate alte grupuri. Lângă Parenzo, în 1541, morlacii întemeiază cătunele Radmani, Delich, Prodanich, Rodolovich etc. La 1556 familii morlace din Dalmația se fixează în câmpia de la Pola. 1558 -

morlacii dalmatini întemeiază în Istria Villanova pe țărmul canalului Leme. 1560 - morlaci veniți dinspre sud repopulează Torre, Abrega, Fratta.

1565 - morlaci sunt duși în Villa di Rovigno. În 1570 Giovanni Filippini din Zemonico (Zara) aduce 40 de familii de morlaci la Sbandati (Parenzo). Familii de morlaci se așază pe teritoriul de lângă Valle. În 1580 refugiații din Zvonigrad fură aduși la Promontore. Alți morlaci, de lângă Zara, se așază la Marzana, Pomer și Monticchio (toate lângă Pola). 1581 - morlacului Zuanne Minà i se dădură câteva teritorii la Maderno (Pola), constatându-se existența mai multor familii de morlaci: pe teritoriul Parenzo 100, în Cittanova 320 și în Umago 120. Astfel, noii veniți formau în unele regiuni 15% din populație. 1583 - alți morlaci se așază la Pomer, Monticchio și Marazana. 1585 - un grup de

morlaci se așază la Pola și în împrejurimi, iar alții sunt aduși la Promontore. În 1586 se înregistrează noi imigrații de morlaci în Istria, la Marzana, Monticchio Sissano și Lisignano (Pola). Între 1586-1587 proveditorul Salomon instalează morlaci în orașul Pola. 1589 - morlaci sosesc și se așază la Polesan, în Valle și Cittanova. La 1590, Proveditorul Memo aduce 25 de familii de Morlaci la Fratta. 1595 - mai mulți morlaci sunt colonizați pe muntele de la Arche (Rovigno). În fine, în 1599, căpitanul de Raspo aduce morlaci pe pământurile pustii de la Buie și Momiano. Colonizările continuă și în secolul al XVII-lea, dar cei ce vin să se așeze în Istria de aici înainte cu greu mai pot fi socotiți români, luând în considerare și faptul că morlacii înșiși, ca și cici și mai ales uscocii veniți în Istria, erau în bună parte slavizați¹².

În prima jumătate a secolului al XVI-lea, vlahii sunt regăsiți în documente cel mai adesea ca uscoci (scr. uskok = pribeag). Încă din 1530, aceștia apar și în Carniola, iar în regiunea Sichelburg, în 1531 vin cete noi în părțile Cetinei dalmatine și din Bosnia, o parte a acestora imigrând în Srp între 1538-1539¹³. La 1532, Ferdinand I poruncește ca uscocii, care vin din Bosnia, să fie așezați lângă Pisino, împlinirea ordinului având loc în 1537¹⁴. La sfârșitul secolului

Istrosromâni în costume tradiționale

al XVI-lea, vlahii ajung și la hotarele Varașdinului, unii dintre aceștia așezându-se mai târziu și în Istria. După 146 de ani de la venirea lor ei nu mai vorbeau românește, dar își păstrau individualitatea etnică¹⁵.

O altă seminție de români apuseni a purtat numele de cici, în 1329 fiind întâlnit în Pinguente vlahul Pascuț Chichio, aceștia fiind amintiți ca populație întâia oară în 1463 într-un zapis, în care sunt arătați ca morlaci de ai lui Giovanni Frangiapani, căzuți într-o luptă în apropiere de Pisino. În zona Triestului sunt menționați explicit din 1513, iar din 1523 apar sub acest nume oficial în limba cancelariilor triestine și austriece – italienii le zic cicerani, cicilianii - stabiliți în Carsia, în regiunea care după ei se numește Ciceria (cr. Cícarija, germ. Tschitschenboden)¹⁶. La 1532, Ferdinand I poruncește ca cicii, care vin din Bosnia, să fie așezați lângă Pisino, iar în 1539 le distribuie teritoriul întins în regiunea Carsiei și a litoralului istriean¹⁷. În anul 1698 cicii triestini erau deja slavizați în totalitate. Cicii utilizau încă limba lor la 1846 în Dare, la 1851 în Mune, iar în 1862 se mai vorbea românește în Vodica și Lanišče. Astăzi, din toată Ciceria, numai în Jeian se vorbește dialectul istroromân¹⁸.

Că românește se vorbea în Istria în vremile trecute pe o întindere mai mare decât astăzi, ne stau dovadă numele unor localități care se regăseau pe o hartă a Istriei de la răscrucea secolelor al XIX-lea și al XX-lea, la sud de Monte Maggiore înspre lacul d'Arsa: Catun, Rumkovac, Cherbune, Vlahi, Vlahova, Vlaška, Vlahovo, Lizzul, Bolobani, Bolovani, Faraguni, Faraguna, Stara Guna, Vlašići, Čobani, Čubani, Čubanici, Floričići, Jerbulišče, Sugari, Dosani, Surani, Guran, Munzi, Serman, Pulčići, Peteki, Kaličići, Kurić, Vidulini și Vlachovichievo-Selo. Alături de ele stau și satele în care slavizarea s-a încheiat până la începutul secolului al XX-lea: Gallignana, Pedena, Corte Alba, Ladinu, Cosliaco, Răchita, Cepici Bolesco, Chersano, Barbana, Carmizza, Tepenovizza, Cepich, Chersano, Tupliaco, Scoplaco, Padena, Grobnić, Hilji, Žmarelji, Banovina, Punta Nera, Valea-Curată, Possert, Schitazza, Santa Lucia¹⁹.

Comuna Jeian, pe vremea austrieșilor, ținea din punct de vedere administrativ de judecătoria și primăria din Castelnovo, locuită de sloveni, iar din punct de vedere bisericesc de parohia Munegrande, locuită de croați. La 1857 la Jeian existau 70-80 de case, iar la 1890, 86 și o biserică frumoasă clădită de locuitori. În grupul din sud, comunele Letai, Sușnievița, Noselo și Sucodru țineau de parohia Sușnievița, Gradine de Pas, Grobnić de Cherbune, Brdo având parohie proprii. Administrativ, Letai, Sușnievița, Gradine și

Grobnić se țineau de judecătoria din Pisino, iar Brdo, Noselo și Sucodru de cea din Albona. Noselo și Sucodru țineau de primăria din Fianona, Brdo de cea din Albona, Letai și Sușnievița de cea din Bogliuno, iar Gradine și Grobnić de cea din Pisino. În secolul al XX-lea, prin alipirea Istriei la Italia, cele șapte sate istroromânești au fost reunite sub numele „comune di Valdarsa” într-un singur cerc administrativ, care alegea 15 consilieri, întâiul comisar guvernativ având sediul în Sușnievița. În afară de aceste sate și cătune se mai aflau prin văile, pădurile și vârfurile de dealuri din apropiere, familii care vorbeau românește (dialectal) și care locuiau, în general, câte 3-4 laolaltă, în alte locuri aflându-se mai multe, iar în unele numai una. Astfel, în Grobnić erau 50 de suflete, Stoč (Soč) și Sereb erau 2 familii mari, 2 familii Sale, iar în jurul satului Brdo, Gromnić și Gradinja se aflau mai multe familii, însumând 500 de suflete.

O parte din istroromâni s-au pierdut prin căsătorii în satele slave din vecinătate, dar și croații, mai ales femeile, căsătorindu-se în sate de istroromâni, învățând limba acestora și copiii lor sunt români. În Jeiani erau endogami, căsătorindu-se cel mult cu munezi. Un contingent oarecare de istroromâni rezulta din copii nelegitimi pe care o instituție din Triest îi plasa prin satele istriene, cu deosebire în cele românești. Aceștia erau aproximativ 300, pe la 1874, și primeau limba și obiceiurile părinților lor adoptivi, la care rămăneau apoi, în număr mare, și după ce creșteau, doar vreo 20 emigrând la Fiume²⁰.

Datorită împrejurărilor politice, de cele mai multe ori nefavorabile, numărul istroromânilor a fost întotdeauna greu de apreciat. În 1846 la Valdarsa două surse înregistrau, una – 1555, cealaltă – 6000. 1847 – 6000. 1850 – comuna Jeiani 523 sau 525, Gradina, Possert, Lettaj, Grobnić, Sușnievița 1240, Berdo, Iesenovig, Villanuova 1190, în total 2953 sau 2955. 1855 – 1500. 1857 – 1500, sau 2795 ori 5000. 1859 – 2200 (Brdo 712, Sușnievița, Letai, Noselo, Sucodru 1114, Grobnić 180, Gradigne 180) sau 3000. 1862 – 2760 (Sușnievița, Litaj, Nova Vas, Iesenovik, Posrt 1093, Brdo 657, Grobnić, Hilji, Žmarelji 250, Gradin 100, Jeian 560) sau 3000 ori 6000; doar în Valdarsa 5000. 1863 – 5000. 1869 – 3700. 1877 – 2646 sau 3000. 1880 – 1562 sau 2300 (Sușnievița, Villanova, Lettaj, Grobnić, Gradine, Brdo, Possert și Iesenovik) ori 3003; numai pentru Valdarsa 2121. 1883 – 3000; pentru Jeian 531. 1884 – Jeian 600-700, Valdarsa 2999. 1890 – Jeian aproape 400 sau 530, în Valdarsa 2000; în satele Gradinje, Grobnić, Iesenovik, Letai și Villanova cu centrele în Berdo și Sușnievița cam 3000; statistica oficială dă 470, dar ei sunt apreciați la 2121. 1892 – aproximativ

3000. 1894 - Sușnievița cu cătunele Bakotitș și Bonasera 55 de familii, Noselo cu Skombitș 37 de familii, Iesenovik cu Trdoslavitș, Surian, Karlovitș, Latkovitș 40 de familii (25 mai vorbeau acasă românește), Letay cu Lenzovitșe (4 familii), Kontutșa (2 familii), Zigari (3 familii), Travalja (2 familii), Faimani (1 familie), Salliške (1 familie), Polikrakjatș (1 familie), Lenzovitș (1 familie), Grobник (17 familii) cu toții 2000 vorbeau dialectul și 500 îl înțelegeau; cei din Gradinje nu au fost socotiți. 1899 - Letai 281, Gradine 256, Grobnic 224, Brdo 800, Sușnievița, Noselo și Iesenovic 1500, cu totul 3061, fără cei din Jeian. 1900 - 920. 1903 în Jeian 601 suflete în 96 de case. 1904 - Sușnievița 372 în 56 de case; în Valdarsa 2100 (346 în Sușnievița și 224 în Villanuova); 4850 (Bârdo 900, Jeian 800, Sușnievița 550, Gromnik 500, Gradigna 450, Villanova 450, Letaj 400, Sucodru 300, răsfirați 500) ori un total de 8000 (cam 950 în Jeian). 1906 - Sușnievița 56 familii cu 372 suflete. 1909 - Jeian aproximativ 700. 1913 - Jeian 97 case și vreo 674 de locuitori. În 1921, la recensământul oficial italian au fost înregistrați 1644 de istroromâni²¹.

La recensămintele oficiale, istroromânii arareori și-au declinat apartenența la marea familie a vlahilor. Astfel în Jeian, la 1945 doar 8 persoane, în Sucodru la 1910 - 105, iar la 1945 - 19, în Cosrârcian și Bârdo la 1880 - 1, la 1910 - 522, la 1945 - 443, iar în 1991 - 2 persoane, în Noselo la 1910 - 255²², în Sușnievița la 1945 - 8, pe ani înregistrându-se doar 1 în 1880, 882 în 1910, 478 în 1945 și 2 în 1991²³.

Cert este faptul că numărul istroromânilor s-a aflat într-o permanentă scădere, după cum ne-o demonstrează unele anchete din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea. În 1961 la Jeian erau 102 case cu 450 de vorbitori, la Letai - 15 case cu 50 de vorbitori, Sușnievița - 50 de case cu 150 de vorbitori, Noselo - 48 de case cu 190 de vorbitori, Sucodru - 15 case cu 60 de vorbitori, iar la Bârdo - 50 de case cu 230 de vorbitori, un total de 280 de case și 1140 de vorbitori. Peste douăzeci de ani, se remarcă faptul că numărul total caselor ajunsese la 264, iar al vorbitorilor la aproape jumătate, adică 575, repartizați astfel: Jeian - 100 case cu 233 de vorbitori, la Letai - 8 case cu 20 de vorbitori, Sușnievița - 50 de case cu 110 de vorbitori, Noselo - 38 de case cu 90 de vorbitori, Sucodru - 18 case cu 35 de vorbitori, iar la Bârdo - 50 de case cu 87 de vorbitori²⁴.

Aproape de zilele noastre, cel mai mare număr de vorbitori de istroromână s-a înregistrat la Noselo (cr. Nova Vas, it. Villanova) - circa 40. Vreo 30 erau la Sușnievița (cr. Susnjevica, it. Sussgnevizza), în timp ce la Sucodru (cr. Jesenovik,

it. Frassinetto), cu tot cu casele din afara satului, nu existau mai mult de 10 vorbitori de istroromână. La Letai se găseau doar 2, numai unul născut aici, care înțelegea istroromâna, dar nu o vorbea bine, plus o femeie, născută la Tirkovți.

La Costârcian erau 18 locuitori, din care numai 6 mai vorbeau istroromâna (unul era originar din Labin, dar și-a petrecut copilăria la Noselo, unde a învățat limba), în Zancovți rămăseseră 6 locuitori, dintre care 5 vorbeau istroromâna (unul venit din cătunul Dolinșcina, astăzi fără nici un locuitor). La Miheli se aflau 3 locuitori, între ei o femeie care a venit de la Dražina, un mic cătun, cu 6 locuitori, dintre care unul singur mai vorbea istroromâna. La Draga trăiau 4 locuitori, dintre care doi vorbeau istroromâna, iar la Jelavici 3 locuitori, dintre care doar unul o mai vorbea. Până acum câțiva ani, istroromâna era încă vorbită la Târkovți, Perasi, Gromnic (ultimul vorbitor, Liberat Pahor, a murit în 1998), Gradinie, în Bârdo fiind doar doi istroromânofoni²⁵, adică 116 istroromâni care trăiau în Valdarsa. Desigur că împreună cu cei care lucrează în centrele mai dezvoltate din zonă: Rijeka, Opatija, Jurdani, Matulji etc.²⁶, și cu cei care au emigrat America (mai ales în Statele Unite), Australia și țările Europei de Vest²⁷, numărul istroromânilor este sensibil mai mare.

În urma unei anchete dialectale întreprinse la românii istrieni în luna septembrie a anului 2007 împreună cu un grup de cercetători de la Universitatea de Vest din Timișoara (din care au făcut parte prof. dr. Vasile Frățilă, prof. dr. Richard Sârbu, lect. drd. Gabriel Bărdășan și asist. drd. Ana-Maria Pop), am constatat că graiul lor s-a restrâns simțitor ca areal. După mărturiile localnicilor, în nord, în Jeian, numărul vorbitorilor se situează între 136 și 156 (inexactitate datorată mobilității populației), iar în zona de sud, cei care mai cunosc istroromâna viețuiesc doar în Sușnievița (50), Noselo (10), Sucodru (5), Costârcean (7), Zancovți (4), Miheli (2), Draga (1) și Bârdo (1).

În anul 2007 numărul istroromânilor din Valdarsa a continuat să se diminueze. În urma corespondenței private, am aflat că în Miheli a fost înregistrat un deces, Mario Ljubičić, în etate de 67 de ani, trecând la cele veșnice. Astfel, în micul cătun viețuiește acum doar o singură persoană.

În Jeian, din privința sporului de natalitate, situația a rămas neschimbata, lucru comunicat de doi dintre reprezentanții lor: Vilim Sanković și Mauro Doričić. Aceștia, între 7 și 8 mai, s-au aflat la Timișoara, onorând cu prezența lor vernisajul expoziției itinerante "Istoromânii ieri și azi (cicii și ciribirii)", găzduită între 7 și 21 mai la Muzeul de Artă, prin grija unui îndrăgostit de românitare,

domnul dr. Ervino Curtis din Triest, care ne-a oferit, cu multă generozitate, catalogul acestei expoziții²⁸. Domnul Curtis, efectuând o vizită în Istria, în cursul acestui an, apreciază că în Jeian mai sunt 139 de vorbitori, iar în Sušnievița 40.

Deși istroromânii cunosc un proces de diminuare continuă, dar și de dezetnizare²⁹ (datorată căsătoriilor mixte), vor traversa și primul secol al celui de-al treilea mileniu grație noului context geopolitic. În acest sens, în Croația se elaborează un statut de minoritate etno-lingvistică, permițându-li-se și utilizarea limbii materne în practicarea credinței³⁰. Astfel, acești frați ai noștri nu vor mai trebui să-și declare apartenența etnică determinată fiind de interese politice sau economice, conștiința națională putând fi reaprinsă, făcând posibilă reintegrarea lor în sânul marii familii din care împrejurările istorice i-au silit să se desprindă.

În lipsa unui sprijin ferm din partea statului român, de la care frații noștri au așteptat întotdeauna un ajutor substanțial, care doar arareori s-a făcut simțit, iar după 1989 mai mult ca imagine media, în lupta pentru conservarea și afirmarea identității, în perioada pe care o traversăm, Internetul devine mijlocul cel mai rapid și cel mai uzitat. Astfel, în română, croată, italiană sau engleză, pe site-uri ca: www.istro-romanian.net sau www.istrianeet.org se află o mulțime de informații despre istroromânii de pretutindeni. Aici se pot regăsi: fotografiile de la manifestări culturale legate de obiceiurile lor, evenimente nuptiale, costumele populare, bisericile și cimitirele lor din Istria (care, spre bucuria noastră, au trecut aproape toate printr-un proces de renovare sau așteaptă, în urma unor proiecte aflate în derulare, să primească o nouă înfățișare), liste bibliografice, personalități importante provenite din rândurile lor sau de altă origine etnică, dar care au avut o contribuție semnificativă la cunoașterea și popularizarea realităților istroromâne etc.

Note:

1. *Istoria României în date*, elaborată de Dinu C. Giurescu, Horia C. Matei, Nicolae C. Nicolescu, Marcel D. Popa, Gheorghe Rădulescu, Alexandru Stănculescu, coordonare Dinu C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 835.
2. Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998, p. 18.
3. *Istoria României în date*, p. 833.
4. Petru Neiescu, *Mic atlas al dialectului aromân din Albania și din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei*, București, Editura Academiei, 1997, p. 9.

5. Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *op. cit.*, p. 18.
6. *IstriaNet.org*.USA.
7. www.istro-romanian.net.
8. Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul Lingvistic Istroromân. Atlante Linguistico Istroromeno*, Pola, Znanstvena Udruga Mediteran, Societas Studiorum Mediteraneum, 2002, p.44.
9. http://www.helsinki.fi/~tasalmin/europe_report.html I Rumanian.
10. *Istoria României*, p. 33.
11. Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne. II. Introducere. Gramatică. Caracterizarea dialectului istroromân, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan*, București, Cultura Națională, 1926, p. 14-18.
12. Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 31-32.
13. *Ibidem*, p. 19-20.
14. *Ibidem*, p. 31-32.
15. *Ibidem*, p. 19-20.
16. *Ibidem*, p. 23-27.
17. *Ibidem*, p. 31-32.
18. *Ibidem*, p. 23-27.
19. *Ibidem*, p. 23-27.
20. *Ibidem*, p. 41-44.
21. *Ibidem*, p. 23-27.
22. *Ibidem*, p. 23-27.
23. Goran Filipi, *op. cit.*, p. 45-46.
24. Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne (MALGI)*, ediție îngrijită de Bogdan Marinescu, Editura Academiei, București, 2003, p. 13.
25. Goran Filipi, *op. cit.*, p. 44.
26. Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *op. cit.*, p. 19.
27. A. Kovačec, *Istroromâna*, în: *Tratat de dialectologie românească*, coordonator Valeriu Rusu, Craiova, Scrisul Românesc, 1984, p. 550.
28. *Istroromeni (cicci e ciribiri). Una piccola cultura nella grande istoria. L'Europa delle lingue e culture minoritarie*, coordonator: Ervino Curtis, Trieste, Italia, Associazione di amicizia italo-romena Decebal, [2007].
29. Gheorghe Zbucă, *Istroromânii – un grup mic, dar cu suflet mare...*, în „Magazin istoric”, Anul XXXIV – serie nouă, nr. 3 (408), martie, 2001, p. 51.
30. *Istroromeni (cicci e ciribiri). Una piccola cultura nella grande istoria. L'Europa delle lingue e culture minoritarie*

Selective bibliography

1. *Istoria României în date / History of Romania in Historical Data*, elaborated by Dinu C. Giurescu, Horia C. Matei, Nicolae C. Nicolescu, Marcel D. Popa, Gheorghe Rădulescu, Alexandru Stănculescu, coordinated by Dinu C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică, 2003
2. Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul Lingvistic Istroromân. Atlante Linguistico Istroromeno*, Pola, Znanstvena Udruga Mediteran, Societas Studiorum Mediteraneum, 2002
3. Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar / Istro-Romanian Dialects. Texts and Glossary*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998